Mediawijsheid moet ook (vooral!) over de inhoud gaan!

Media educatie met de krant

Veel media-educatie initiatieven richten zich op nieuwe media en laten de krant buiten beschouwing. Dat is onverstandig, omdat kranten nog steeds een zeer belangrijke rol vervullen in de maatschappelijke informatievoorziening. Bovendien zijn kranten allang niet meer uitsluitend papieren dragers. De dagbladuitgevers hebben de afgelopen jaren veel geïnvesteerd (en doen dat nog steeds) in online informatievoorziening en diensten, zoals videoreportages en interactie met lezers. De krant is inmiddels een multimediaal concept. Wie kranten wegzet als 'oude media', beperkt de kranten – en daarmee zichzelf.

TEKST: Fifi Schwarz

Fifi Schwarz is directeur van Stichting Krant in de Klas. Zij heeft tevens een onderzoeksaanstelling bij de VU/Windesheim School of Media. Daar verricht zij onderzoek naar de rol van de geschreven pers in mediawijsheid.

De Stichting Krant in de Klas (KiK) zet zich al sinds de oprichting in 1976 in voor media-educatie: door het te koppelen aan taalvaardigheid en leesbevordering. Waar veel initiatieven zich vooral richten op technische vaardigheden (bijvoorbeeld voor mediaproductie) of bewustwording van de gevolgen van het hebben van een digitale identiteit (veilig internet, privacy), draait het werken met de krant – op papier en online – om de inhoud: hoe kom je aan welke informatie, op welke wijze wordt die gepresenteerd, hoe interpreteer je die en geef je het betekenis, hoe verwerk en verspreid je het zelf?
Door de krant in te zetten als lesinstrument, slaan docenten twee vliegen in een klap: terwijl ze de lesstof aan de actualiteit verbinden, vergroten ze het mediabewustzijn van hun leerlingen. Dat uit zich op verschillende manieren:

Variatie in fysieke verschijningsvorm

De functie nieuws is steeds meer 'toegeëigend' door het internet. Daar kun je snel verschillende bronnen raadplegen. Maar websites kun je uitsluitend van een scherm lezen. Zodra je pagina's gaat printen, gaan de vormgeving en de navigatie verloren.
De papieren verschijningsvorm van kranten geeft eigenlijk sterker uiting aan de duidende functie van de krant. Daarom is het bespreken van de lay-out van kranten een goede oefening in het herkennen van tekstgenres: objectieve nieuwsberichten, wetenschappelijke en opiniërende achtergronden, columns, recensies, infographics, serviceberichten, advertenties worden immers allemaal op een specifieke manier vormgegeven. Daarbij geeft het analyseren van de verhouding tussen beeld en tekst, het gebruik van lettertypes voor koppen, de plaats van een tekst in de krant (voorpagina of katern) en zelfs van tekstlengtes,

Online nieuws vergelijken via de Krantenportal

De websites van dagbladen bieden een schat aan bronnenmateriaal voor (profiel)werkstukken, opstellen, presentaties enz. Stichting Krant in de Klas heeft alle websites van de dagbladen overzichtelijk ondergebracht in de Krantenportal: www.krantenportal.nl.
Via de Krantenportal kunnen leerlingen zien welke dagbladen weblogs hebben, of videoreportages bieden. Ook kunnen ze zien of (en waar) krantenwebsites thematische dossiers bijhouden. Dat is handig om teksten in de bredere context te beoordelen.
Bovendien kunnen zij via de Krantenportal gemakkelijk de krantenberichtgeving vergelijken. Dat geeft hen een beter beeld van de werking van nieuwsmedia.
Zie www.krantenportal.nl

een lezer inzicht in de nieuwsselectie en invalshoeken van de redactie.

Lekker lezen

Een docent Nederlands aan het St. Ludgercollege, Jeroen Steenbakkers, geeft zijn leerlingen regelmatig als huiswerkopdracht om in het weekend de zaterdagkrant 'lekker te gaan lezen': met een kop warme choco en een stuk appelgebak erbij. Hij wil dat zijn leerlingen het gevoel ervaren van lekker ontspannen lezen en ondertussen verschillende tekstsoorten herkennen. Geletterdheid is een belangrijke pré, zo niet een voorwaarde, voor het begrijpen en interpreteren van mediaboodschappen, waar deze ook vandaan komen. Dat is een wisselwerking: kranten lezen vergt geletterdheid, maar helpt ook deze te vergroten. Bijvoorbeeld door de betekenis van nieuwe woorden te achterhalen, teksten te analyseren, informatie te zoeken over de auteur etc. Al lezende, vergroten leerlingen hun kritisch-reflexieve vermogen.

Focus op inhoud: informatievaardigheden

Informatie kun je zoeken en vinden, raadplegen, verwerken en bewerken, interpreteren, betekenis geven en beoordelen. Je kunt er een mening over vormen en deze bijstellen. En je kunt het zelf ontvangen en versturen. Om dit alles kritisch te doen, moet je bronnen vergelijken.
Wie aandacht besteedt aan media-educatie, besteedt mijns inziens dus aandacht aan de verschillende soorten media: niet alleen 'nieuwe media' (internet bestaat inmiddels al 20 jaar en is dus bepaald geen jonkie meer), televisie, radio, maar ook tijdschrift, kranten en zelfs boeken. En ook binnen een mediumtype moet je vergelijken: de ene krant is de andere immers niet.
Een goed nieuwsbericht geeft altijd antwoord op de vragen: wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe? De 5 W's en de H. Je kunt deze vragen toepassen op het nieuwsfeit: Wat is er wanneer gebeurd en waar, wie is erbij betrokken? Hoe is het gebeurd en waarom?
Diezelfde vragen kunnen worden toegepast op de auteur van het artikel. Denk bijvoorbeeld aan een open brief van een parlementariër: welke argumenten worden opgevoerd (wat zegt hij), en welke schrijfstijl past de auteur toe (hoe zegt hij het)? Ook kan de keuze voor een specifieke dagbladtitel bewust zijn - bijvoorbeeld om een specifieke doelgroep te bereiken (waar is het gepubliceerd), of valt het moment van publicatie samen met het plan om zelf een wetsvoorstel in te dienen (wanneer is het ingestuurd). En niet te vergeten: wat is zijn achtergrond (wie is het), en wat wil hij bereiken (waarom kiest hij voor een publicatie)?

Tip: Kranten lezen en nieuws maken

Zet uw leerlingen aan het werk! Voor het voortgezet onderwijs organiseert KiK de wedstrijd Nieuwsmakers: leerlingen lezen twee weken een krant en schrijven daarna zelf een nieuwsbericht met achtergronden. Inzendingen worden beoordeeld door een deskundige jury en de schrijver van het beste artikel wint een laptop! NB: Alleen docenten kunnen hun leerlingen hiervoor aanmelden. Zie ook www.nieuwsmakers.nl

Toepasbaarheid als bron

's Ochtends bieden het Ontbijtnieuws van RTL en Goedemorgen Nederland op Nederland 1 een overzicht van de ochtendkranten. Uit de nieuwsselectie die de kranten hebben gemaakt, maken die programma's op hun beurt ook een selectie. Ook gaan nieuwsredacties van televisieprogramma's veelal af op mensen en gebeurtenissen die in de krant worden beschreven om daar vervolgens zelf een item over te maken.
Zonder achtergrondinformatie is het erg lastig om zelf een mediaproductie te maken. Voor leerlingen die een website moeten bouwen over een specifiek onderwerp, of een videoproductie moeten maken, is het niet voldoende om te weten hoe de apparatuur en softwareprogramma's werken: ze moeten ook wat kunnen vertellen. Zij zijn dus zeer gebaat bij een inhoudelijke voorbereiding. Het is handig om daarbij verschillende bronnen naast elkaar te gebruiken. Op hun websites bieden kranten vaak dossiers over langer lopende relevante thema's. Uiteraard kunnen bezoekers ook zoeken in de online archieven. De papieren krant kan weer helpen om invalshoeken of argumentatiestijlen te zoeken, bijvoorbeeld op de opiniepagina's.

Integratie in de les.

Kranten helpen om de lesstof aan de actualiteit verbinden. Dat geldt zeker voor de vakken Nederlands of Maatschappijleer, maar ook voor de zaakvakken. Een autorecensie over een nieuwe sportcoupé kan een goede aanjager zijn voor een natuurkundeles over aërodynamica. Dit is het simpelweg toepassen educatie *met* media– hetgeen op zich al zeer waardevol is omdat het de lesstof koppelt aan de werkelijkheid buiten school.

Maar ook educatie *over* media kan deel uitmaken van een les die niet in eerste instantie gericht is op media-educatie. Hoe brengt actualiteitenrubriek Netwerk bijvoorbeeld Minister Bos in beeld als hij zijn financiële beleid uitlegt, hoe schrijft NRC Handelsblad over zijn handelwijze en de effecten daarvan? Terwijl de Economiedocent de lesstof verlevendigt door deze te verbinden aan de actualiteit, stimuleert hij automatisch het mediabewustzijn van zijn leerlingen.

Het is altijd tijd voor actualiteit

Kritisch reflecteren is een voortdurend proces. Elke dag opnieuw komt er een nieuwe stroom informatie op ons af en stellen we opnieuw onze meningen bij. Mediawijsheid is geen eindresultaat dat je bereikt na media-educatie. Het is eerder een continue staat van zijn, waarbij je je constant moet afvragen wie welke informatie op welke wijze presenteert – maar ook wat je eigen rol in dat bewustwordingsproces is. Het is onmogelijk – of in ieder geval onterecht – om ergens een oordeel over te vellen zonder dat je je enigszins in het onderwerp verdiept.
Elke dag opnieuw bieden kranten ons de kans om dat te doen. Die moeten we elke dag opnieuw grijpen.

Meer weten?

Als u als docent aandacht wilt besteden aan media-educatie met de krant, helpt KiK u graag verder. Via de website kunt u kosteloos lesopdrachten downloaden en kranten voor een periode van twee weken aanvragen (u bepaalt zelf welke!). Ook kunt u deelnemen aan activiteiten als de Krantenfoto Kinderjury (voor PO) of Nieuwsmakers (VO) of de jaarlijkse Scholierenpeiling (PO en VO). Verder is KiK altijd geïnteresseerd in samenwerking. De krant blijkt een uitstekende en zeer praktische bron om in te passen in bredere projecten. We horen graag van u!
Mail ons via info@krantindeklas.nl of zie www.krantindeklas.nl <

Gratis online archieven raadplegen

Speciaal voor het onderwijs biedt KiK de mogelijkheid om, voor een periode van twee weken, de online archieven gratis te raadplegen. Docenten kunnen zich hiervoor aanmelden via info@krantindeklas.nl.